

Participatiebeleid Bloemendaal

Samen Bloemendaal mooier maken

De straat, de buurt, de wijk en het dorp waarin we wonen vormt onze leefomgeving, ze zijn van ons allemaal. Dus is het fijn als iedereen kan meepraten, meedenken en meedoen over zaken die zich hier afspelen. En dat er ruimte is voor ideeën die de leefomgeving kunnen verrijken. Denk aan het opknappen van de speeltuin in een buurt, de herinrichting van een weg en projecten om de leefbaarheid in een wijk of dorp een impuls te geven. In Bloemendaal kan dat. In dit vernieuwde participatiebeleid is vastgelegd hoe wij met elkaar willen optrekken om samen iets moois te creëren voor Bloemendaal en haar kernen.

Participatie is niet nieuw in de gemeente Bloemendaal. Bij Projecten als Vitaal Vogelenzang, Dennenheuvel en de opzet van het Digipanel hebben gemeente en inwoners intensief samen opgetrokken. Op de website www.bloemendaalsamen.nl, 'Hét platform voor activiteiten bij jou in de buurt' is een overzicht te vinden van allerlei lopende initiatieven.

Deze projecten en initiatieven hebben mooie inzichten opgeleverd in wat er komt kijken bij participatie en wat er nodig is om tot een succesvolle samenwerking tussen gemeente en inwoners te komen. Dat heeft geleid tot een vernieuwde visie op participatie.

Al veel geleerd

Eén van de inzichten die de gemeente Bloemendaal de afgelopen periode heeft opgedaan is dat gelijkwaardigheid centraal moet staan in het participatieproces: de gemeente en de inwoners staan naast elkaar en ieder heeft zijn eigen rol en verantwoordelijkheid. Participatie betekent niet dat de gemeente alles overlaat aan inwoners. De gemeente maakt een weloverwogen keuze of en hoe zij samen met inwoners ideeën of besluiten ontwikkelt.

Participatie gaat ook over het managen van verwachtingen. Verwachtingen die niet worden waargemaakt leiden veelal tot teleurstellingen en daar heeft niemand iets aan. Belangrijk is dan ook dat de gemeente vanaf het begin helder is over de (wettelijke) kaders voor inspraak, wat de bevoegdheden van de raad zijn en wat de rol en ruimte van inwoners is. In essentie gaat participatie om samen iets *besluiten* over of *doen* in de publieke ruimte. Dat vraagt om maatwerk, elke dorpskern heeft immers zijn eigen identiteit.

Onze visie op participatie

Wat de gemeente Bloemendaal met participatie wil bereiken is, samen met inwoners, in alle vijf de kernen een omgeving creëren waarin we prettig, veilig, duurzaam en met oog voor elkaar kunnen samenleven. Aangezien elke dorpskern zijn eigen identiteit heeft, moeten activiteiten en oplossingen daarbij aansluiten. Als de gemeente en inwoners hierin samen optrekken ontstaat er meer denkkracht en dat zal meer en betere ideeën opleveren. Meedenken en meedoen leiden bovendien tot een grotere betrokkenheid. Het idee of de activiteit is dan ook meer van de inwoners zelf. En dat maakt de slagingskans groter.

Voor iedereen

Inwoners kunnen zelf het initiatief nemen waarbij de gemeente en andere partijen kunnen aanhaken. Andersom kan ook de gemeente ervoor kiezen om inwoners bij plannen en projecten te betrekken. Participatie is voor iedereen en iedereen moet kunnen meedoen. De website van de gemeente geeft inwoners informatie over hoe zij zelf aan de slag kunnen met een initiatief, maar ook hoe zij mee kunnen denken over plannen van de gemeente.

Belangrijk is dat de gemeente ruimte biedt voor initiatieven. In samenwerking met de gemeenteraad, die de kaders stelt en een controlerende rol heeft, kunnen inwoners zo bijdragen aan een mooier Bloemendaal en tegelijkertijd de lokale democratie een impuls geven.

Uitgangspunten

Bij participatie vinden we 3 uitgangspunten erg belangrijk:

1. We willen tot maatschappelijke waarde komen.
2. De aard van de opgave bepaalt.
3. We denken vanuit duidelijke rollen en processen.

Maatschappelijke waarde

Door te participeren geven inwoners mede vorm aan hun leefomgeving, bijvoorbeeld door iets te veranderen of toe te voegen in de straat, buurt, wijk of dorp. Het uitgangspunt is altijd: samen iets creëren

dat maatschappelijke waarde heeft. We spreken van maatschappelijke waarde als iets bijvoorbeeld leidt tot meer sociale cohesie in de buurt; een veiligere straat of een duurzamere gemeente. Door gezamenlijk te bepalen wat zij willen en hoe ze dat gaan doen, oefenen inwoners direct invloed uit en spelen ze een actieve rol in de samenleving. Dat maakt participatie een democratische activiteit.

Aard van de opgave bepaalt het proces

Elke opgave heeft zo zijn eigen specifieke kenmerken: het kan gaan om een eenvoudig, eenmalig vraagstuk, maar kan ook complex zijn en veel impact hebben op de omgeving. Ook de locatie is van invloed, elke dorpskern is immers anders. Dit alles is bepalend voor de rol van de gemeente, de participatievorm en de werkwijze. Elke opgave vraagt dus om maatwerk.

Rollen en processen

In elk participatietraject kunnen de rollen anders zijn. Degene die het initiatief neemt is eigenaar van het proces. Dat kan de gemeente zijn, maar ook iemand vanuit de samenleving zoals een inwoner; een ondernemer of een projectontwikkelaar.

De *initiatiefnemer* zoekt verbinding met anderen, is de drijvende kracht achter de organisatie en uitvoering, de planomschrijving en het participatieplan, neemt verantwoordelijkheid en geeft inzicht in het proces. Een initiatiefnemer uit de samenleving wordt ondersteund door een ambtenaar bij de gemeente die meedenkt en helpt het initiatief verder te brengen.

De *gemeenteraad* stelt kaders omtrent de inhoud, financiën en het proces zodat alle betrokken partijen weten waar zij aan toe zijn. Daarbij heeft de raad oog voor het algemeen belang en specifiek voor de belangen die spelen in de wijk, buurt of kern. De raad wil hierbij voldoende ruimte bieden aan de initiatiefnemers en tegelijkertijd vorm geven aan zijn eigen taken en bevoegdheden. Overigens kan de raad ook initiatiefnemer zijn.

Het *college van burgemeester en wethouders* heeft een stimulerende en ondersteunende rol om participatie binnen de gemeente Bloemendaal verder te ontwikkelen, onder andere door participatief werken en bestuurlijke vernieuwing te faciliteren en stimuleren. Het college zet zich ervoor in om binnen de eigen portefeuilles participatie waar mogelijk te stimuleren, om zo ervaring op te doen en te leren van de praktijk.

Bij de uitvoering van participatie speelt de *ambtelijke organisatie* een belangrijke rol. Vaak zijn het ambtenaren die als eerste contact hebben met inwoners die met initiatieven komen. Hun rol is te luisteren en te ondersteunen bij het verder brengen van ideeën. De ambtenaar speelt een belangrijke verbindende rol in het participatieproces. Om deze rol goed uit te kunnen voeren is het interne proces aangepast en worden ambtenaren hierin ondersteund.

Als het college of de raad een besluit moet nemen

In sommige gevallen moet het college of de raad een besluit nemen over een initiatief. In zo'n geval zal het college of de raad aan het begin van het participatietraject kaders formuleren, zodat voor alle betrokken partijen duidelijk is waar het initiatief aan moet voldoen. Voor deze kaders is een aantal uitgangspunten geformuleerd. Zo moet het initiatief een bijdrage leveren aan maatschappelijke waarde. Daarbij kan het gaan om sociale cohesie, veiligheid, duurzaamheid, levensgeluk en gezondheid voor een straat, buurt, wijk of kern. Verder speelt haalbaarheid een rol, net als een goed procesontwerp, duidelijkheid over de rolverdeling en de behoefte aan participatie bij bewoners. Belangrijk is ook dat de juiste belanghebbenden bij de participatie worden betrokken en dat de verwachtingen vooraf goed worden gemanaged.

Bij complexe opgaven is het belangrijk dat een aantal stappen altijd worden uitgevoerd aan het begin van het proces. Deze stappen zijn vastgelegd in een 'stappenplan' (zie bijlage pagina 4). Dit stappenplan wordt bij de start door het college of de raad vastgesteld zodat iedereen weet hoe het proces moet gaan lopen en waar het college of de raad achteraf op zal toetsen.

Participatie stimuleren

De gemeente Bloemendaal bereidt zich op dit moment voor op de implementatie van de Omgevingswet. Deze wet stimuleert participatie. De manier waarop dit gebeurt is bewust opengelaten, zodat gemeenten er vanuit hun eigen visie mee kunnen werken. Bloemendaal wil de geleerde lessen over participatie zoveel mogelijk intern delen zodat deze manier van samenwerken tussen inwoners en gemeente zich blijft ontwikkelen en ook in de toekomst nog veel moois zal opleveren voor de gemeente, haar inwoners en de kernen.

Bijlage: Stappenplan bij complexe opgaven

Sommige opgaven zijn zo ingewikkeld dat we hierbij een standaard stappenplan gebruiken om te helpen het proces goed te doorlopen.

Deze opgaven noemen we 'complexe opgaven'.

Complexe opgaven zijn opgaven waarover het college of de raad een besluit moet nemen en waarbij één of meer van de volgende punten spelen:

- *Het gaat om een grote wijziging in de leefomgeving van (groepen) inwoners*
- *Er zijn veel actoren bij betrokken*
- *Er spelen veel verschillende belangen*

Initiatiefnemers vullen dit stappenplan samen met hun ambtelijk contactpersoon in.

Vaste stappen in het proces

Bij een complexe opgave is het belangrijk om een aantal vaste stappen te doorlopen. Deze stappen helpen zowel de inhoud als proces scherp te krijgen. Dit zorgt ervoor dat vanaf het begin voor iedereen duidelijk is waar de opgave over gaat en hoe het proces gaat verlopen.

Het proces bestaat altijd uit de volgende basisstappen:

1. *Planomschrijving maken*
2. *Participatieplan maken*
3. Het orgaan dat een besluit moet nemen over de opgave (college of raad) stelt de planomschrijving en (indien van toepassing) het participatieplan vast. Dit besluit vormt het kader voor het vervolgproces
4. Proces gaat van start (volgens vastgesteld kader)
5. Resultaat wordt aangeboden aan het bevoegd gezag (college of raad) om hierover een besluit te kunnen nemen. In het resultaat komt naar voren in hoeverre het gelopen traject voldaan heeft aan de vooraf vastgestelde planomschrijving en het participatieplan.

Het proces kan ook tussenstappen hebben. Dat wordt van tevoren bepaald en vastgelegd in de planomschrijving en het participatieplan.

De planomschrijving

De planomschrijving geeft antwoord op de vragen:

1. Wat houdt de opgave in?
2. Welke maatschappelijke waarde creëert de opgave? Met andere woorden: Waarom is het goed voor de straat, buurt, de dorpskern of heel Bloemendaal?
3. Wat kan er wel en wat kan niet: welke regels zijn van toepassing?
4. Wie doet er mee, wie zijn er verder nog nodig en wat draagt initiatiefnemer zelf bij?
5. Welke belangen spelen mee? Is er een relatie met andere plannen?
6. Wat zijn de kosten en baten van de opgave?

Op basis van de planomschrijving kunnen, aanvullend op bestaand beleid en wet- en regelgeving, inhoudelijke kaders gesteld worden door college of raad.

Het participatieplan

Het participatieplan bestaat uit 3 stappen:

1. *Ruimte bepalen*
In sommige situaties leent een opgave zich niet voor participatie. Daarom denken we van tevoren na over:
 - Wat de ruimte voor participatie is
Valt er iets te kiezen? Welke ruimte bieden wet- en regelgeving en gemeentelijk beleid?
 - Hoe complex het vraagstuk is
Is de inhoud ingewikkeld? Zijn er veel tegengestelde belangen?

De antwoorden helpen te bepalen of participatie mogelijk is en een meerwaarde biedt.

Zo heeft het bijvoorbeeld weinig zin een participatieproces te starten als bepaalde wetgeving geen ruimte biedt. Als gemeentelijk beleid een beperkende factor is kan college of raad de keus maken om hier van af te wijken. Het college of de raad doet hier een uitspraak over op het moment dat het participatieplan wordt vastgesteld.

Een conclusie kan ook zijn dat er in het participatieproces extra aandacht voor een bepaald aspect moet zijn. Als een onderwerp bijvoorbeeld erg ingewikkeld is, kan een oplossing zijn de deelnemers door een externe expert op de hoogte te brengen van de inhoud. Dit kost wel tijd en geld, dus als die factoren weinig ruimte bieden zou ook in dit geval de conclusie kunnen zijn dat participatie niet mogelijk is.

Er zijn ook onderwerpen die zijn uitgesloten van participatie:

- a) beslissingen over de financiën van de gemeente, bedoeld in titel IV van de Gemeentewet;
- b) beslissingen over organisatorische aangelegenheden, waaronder de inrichting en samenstelling van het gemeentebestuur;
- c) beslissingen over de handhaving van de openbare orde en veiligheid of over de gezondheid;
- d) de uitvoering van wetgeving als daarbij niet meer dan één belanghebbende is betrokken;
- e) de behandeling van bezwaar- en beroepschriften en van klachten;
- f) als de aard van de door het bestuursorgaan uit te oefenen bevoegdheid zich hiertegen verzet.

2. Doel bepalen

Het bepalen van het doel van de participatie vormt de basis voor de inrichting van het participatieproces. Het gaat hierbij dus niet om een inhoudelijk doel, maar om het doel van de participatie. Er zijn 4 mogelijkheden:

- 1) Samen denken
Je verkent samen de opgave. Je luistert naar elkaars visie, mening en kennis met als doel te komen tot maatschappelijke waarde. Je beslist of doet in deze fase nog niks, het gaat puur om input verzamelen. Bijvoorbeeld via bijeenkomsten of enquêtes.
- 2) Samen doen
Je zoekt elkaar actief op om het plan samen verder uit te werken en uit te voeren. Je realiseert samen maatschappelijke waarde. Je bepaalt met elkaar wie welk deel van het 'doen' voor zijn rekening neemt.
- 3) Samen beslissen
Je besluit samen welke maatschappelijke waarde je realiseert, tegen welke inzet en binnen welke kaders.
- 4) Samen leren
Je wil samen leren van opgedane ervaringen. Dit kan leiden tot nieuwe inzichten en verbetert de samenwerking

Een ingewikkeld proces kan uit meerdere fases bestaan, in dat geval kan het doel per fase verschillend zijn. Geef daarom ook aan voor welke fase het participatieproces wordt ontworpen.

Koppel aan het doel ook wat er na afloop met de opbrengst gebeurt zodat deelnemers dit van tevoren weten. Benut de initiatiefnemer de opbrengst bijvoorbeeld om aan college of raad te tonen wat er met de ingebrachte belangen en wensen is gedaan? Of wordt de opbrengst gebruikt om het plan verder uit te werken?

3. Deelnemers en rollen bepalen

Nadat het doel bepaald is, kan gekeken worden naar welke (groepen) personen en/of organisaties bij dit proces betrokken moeten worden. Als dat helder is wordt per persoon/organisatie bepaald welke rol deze persoon/organisatie in het proces heeft. Door dit van tevoren te bespreken en vast te leggen ontstaan geen verkeerde verwachtingen.

Er kan gekozen worden uit de volgende rollen:

- Proceseigenaar
Is verantwoordelijk: Initiatiefnemer uit de samenleving of gemeente zelf
- Beslisser
Neemt het uiteindelijke besluit over de doorgang van het project: College of raad
- Co- Producent (mee ontwerpen)
Ontwerpt actief mee aan de inhoud van de opgave. Bijvoorbeeld buurtgenoten van een initiatiefnemer
- Adviseur (meedenken)
Geeft advies maar ontwerpt niet actief mee. Bijvoorbeeld een externe expert die gevraagd wordt om advies te geven
- Wordt geraadpleegd
Wordt om een visie/mening gevraagd. Bijvoorbeeld een enquête onder het digipanel of een peiling onder (een deel van de) inwoners
- Wordt geïnformeerd
Wordt op de hoogte gebracht van inhoud en/of proces. Bijvoorbeeld een groep mensen die verder weg van het project woont maar wel moet weten wat er speelt